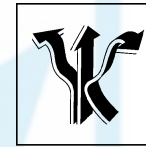

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ”
(для спеціалістів, магістрів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2014

Підготовлено професором кафедри соціології *О. О. Сусською*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 5 від 31.05.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Сусська О. О. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи” (для спеціалістів, магістрів) — К.: «Вид. дім «Персонал», 2014. — 26 с.

Методична розробка містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи студентів з дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2014
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”	3
Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи	4
Зміст дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”	9
Список літератури	22

Відповідальний за випуск *О. Г. Анікіна*
Редактор *А. А. Тютюнник*
Комп'ютерне верстання *Л. В. Міщук*

Зам. № ВКЦ-5146

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ротативний трафаретний.
Ум. друк. арк. 1,51. Обл.-вид. арк. 1,03. Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Актуальні проблеми соціальної педагогіки” спрямований на формування у студентів уявлень про теоретичні аспекти соціальної педагогіки, історичного розвитку соціально-педагогічної роботи, завдання соціальної педагогіки в сучасних умовах.

Мета курсу — націлити майбутнього соціального педагога на аналіз запропонованого матеріалу для подальшого його практичного використання не лише у професійній діяльності, а й особистому житті.

Завдання дисципліни — допомогти студентам оволодіти знаннями теоретичних основ соціальної педагогіки і вміннями, які необхідні для ефективної організації практичної діяльності; закласти основи педагогічного мислення студентів; навчити приймати оптимальні та аргументовані рішення в різних ситуаціях; опанувати навички спілкування, комунікабельності, толерантності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль І. Сутність теорії і практики соціальної роботи
1	Становлення соціальної роботи в Україні
2	Проблеми правового забезпечення соціальної роботи в Україні
3	Теоретико-методологічні засади та парадигми соціальної роботи
4	Проблема становлення соціальної роботи як наукової діяльності
	Змістовий модуль ІІ. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи у кризовому суспільстві
5	Проблема розбудови системи соціальних служб у посттоталітарному суспільстві
6	Актуальні проблеми спрямування соціально-педагогічної діяльності

7	Сучасні соціальні технології в соціальній роботі
8	Практика соціальної роботи з віковими групами клієнтів похилого віку і інвалідами
9	Змістовий модуль III. Актуальні завдання соціальної роботи на сучасному етапі
10	Проблеми впровадження інноваційних технологій і методів соціальної роботи у відкритому суспільстві
10	Проблема вдосконалення професійної діяльності і волонтерського руху в соціальній роботі
Разом годин: 108	

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є важливим елементом всієї системи підготовки у вищому навчальному закладі і сприяє кращому засвоєнню та ефективному опануванню навчального матеріалу.

До самостійної роботи студентів належать такі види робіт, які вони виконують під час підготовки до всіх аудиторних занять у процесі підготовки завдань, навчально-наукової або научно-дослідної діяльності. Самостійна робота студентів є основною формою оволодіння знаннями.

Для вивчення дисципліни “Соціальна політика” рекомендуються наступні форми самостійної роботи:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання певних розділів дисципліни та її окремих питань;
- вивчення матеріалів лекцій за конспектом, рекомендованими підручниками і літературою;
- пошук та вивчення додаткової спеціальної літератури;
- підготовка та виступ на семінарських заняттях;
- написання рефератів, доповідей, оглядів, звітів;
- виконання письмових контрольних робіт.

Соціальна політика як дисципліна складається з основного теоретичного розділу, який потребує самостійного вивчення програмного матеріалу згідно з методичними вказівками.

Основні форми самостійної роботи студента над дисципліною:

1. Самостійне вивчення окремих питань тем.

46. *Социальная работа с пожилыми людьми* // Настольная кн. специалиста. — М.: Ин-т соц. работы, 1996.
47. *Социальная работа с семей* // Настольная кн. специалиста. — М.: Ин-т соц. работы, 1996.
48. *Справочное пособие по социальной работе* / Под. ред. А. М. Панова, Е. И. Холостовой. — М.: Юристъ, 1997. — 168 с.
49. *Учебные планы и программы подготовки социальных работников (из зарубежного опыта)*. — М., 1982.
50. *Чербинский С. М.* Социальная работа и социальные программы в США. — М., 1992.
51. *Что такое социальная работа*. — К., 1995.
52. *Энциклопедия социальной работы*: В 3 т.: Пер. с англ. — М., 1993–1994.
53. *Холостова Е. И.* Профессиональный и духовно-нравственный портрет социального работника. — М., 1993.
54. *Школа социальных педагогов и социальных работников: социальная педагогика и социальная работа за рубежом* / Ред.-сост.: В. Г. Бочарова, А. Н. Дашкина. — М., 1991. — Вып. № 2–6.

31. *Соціальна педагогіка: Навч. посіб.* / А. Й. Капська, Л. І. Міщик та ін. — К.: УДЦССМ, 2000. — 264 с.
32. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: Посіб. для підвищення кваліфікації працівників ЦССМ: У 2 ч.* — К., 2001.
33. *Теория и методика социальной педагогики: Сб. науч. тр.* / З. И. Лаврентьева (ред.). — Новосибирск, 2000. — 147 с.

Додаткова

34. *Права людини в Україні* // Щорічник. — К., 1999. — 98 с.
35. *Права человека и работа в социальной среде: Пособие для училищ по подготовке социальных работников и работников социальной сферы.* — Нью-Йорк — Женева, 1995. — 133 с.
36. *Практика социальной работы* / Под ред. Кристофера Ханвея й Терра Филлата / Асоціація психіатрів України. — Амстердам—Київ, 1996. — 240 с. (серія: Соціальна робота).
37. *Практична соціальна робота* / За ред. Пам Картер, Тони Джеффса та Марка К. Сміта. — Асоціація психіатрів України. — Амстердам—Київ, 1996. — 183 с. (серія: Соціальна робота).
38. *Проблемы алкоголизма в семье (Доклад Европейского союза).* — Запорожье, 2001. — 99 с.
39. *Про невідкладні заходи щодо поліпшення становища жінок, охорони материнства і дитинства, зміцнення сім'ї: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.90 № 1420—1.*
40. *Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15.12.92 № 2859.*
41. *Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт, дітей, які залишилися без піклування батьків: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.94 № 226.*
42. *Про реалізацію Конвенції ООН про права дитини, Всесвітньої Декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.96 № 767.*
43. *Про Український фонд сприяння соціальному захисту неповнолітніх: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.96 № 518.*
44. *Социальная работа* / Под общ. ред. В. Й. Курбатова. — Ростов-н/Д: Феникс, 1999.
45. *Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи* // За заг. ред. І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. — К.: УДЦССМ, 2000. — Вип. 1. — 276 с.

2. Самостійний вибір та вивчення питань соціальної політики, підготовка реферату.
3. Підготовка та відповідь на семінарських заняттях.
4. Підготовка до письмового (чи усного) контролю з теорії дисципліни.

Під час самостійної роботи студент повинен опрацювати спеціальну термінологію.

Методичні вказівки до семінарських занять

Семінарські заняття — це самостійна творча робота студента з вивчення матеріалу теми під керівництвом викладача. Проводиться у формі вільної творчої дискусії, обговорення рефератів, доповідей.

Основною метою семінарського заняття є: поширення та поглиблення теоретичних положень теми та формування навичок практичного застосування теоретичних положень теми, вміння практичного використання знань, принципів і методів соціології у своїй практичній діяльності.

Готуючись до семінарського заняття студент повинен:

- ознайомитися зі змістом плану семінару та переглянути конспект прослуханої лекції за темою;
- ознайомитись з рекомендованою літературою та прочитати відповідний розділ підручника або навчального посібника, опрацювати додаткову рекомендовану літературу. Робота з науковою книгою вимагає свідомого засвоєння прочитаного, а не механічного заучування. Для цього необхідно усвідомити зміст різних понять, спеціальних термінів, положень, що своєю чергою забезпечує термінологічну обізнаність студента та вироблення навичок логічного мислення;
- здійснити критичний аналіз викладеного матеріалу в опрацьованих джерелах з певної проблеми;
- скласти конспект опрацьованого матеріалу, де зазначити власну точку зору з певної проблеми;
- здійснити самоконтроль через відповідні питання з теми;
- скласти план відповіді на кожне питання плану заняття.

Виступаючи на семінарському занятті студент повинен:

- уникати технічного переказу матеріалу лекції або рекомендованої літератури;

- відповідаючи на питання, розглядати певні положення у розвитку, здійснювати порівняння різних підходів, концепцій в опрацьованій літературі;
- показати практичну значущість цих положень;
- інші студенти, присутні на семінарському занятті, повинні брати активну участь в обговоренні проблем, що розглядаються, а в разі неповного або недостатнього висвітлення матеріалу доповнювати відповідь, вступати в полеміку, використовуючи додаткові висновки, факти та цифрові дані.

Методичні рекомендації щодо підготовки рефератів і контрольних робіт, вимоги до їх виконання

У процесі засвоєння знань з дисципліни “Соціальна політика” студент повинен уміти готувати реферати і виконувати контрольні роботи. Такі форми самостійної роботи закладають у студента первинні навички самостійної дослідницької діяльності, сприяють набуттю навичок пошуку, опрацювання відповідних джерел інформації.

Реферат — це скорочений виклад змісту первинного документа або його частини, з основними фактичними даними й висновками. Він починається з викладу сутності роботи і складається за таким планом: актуальність теми, об’єкт, предмет, характер і мета роботи. В рефераті слід показати ті особливості теми, які необхідні для розкриття мети і змісту роботи, методи проведення роботи. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і точним. Середній обсяг реферату становить приблизно 10–15 друкованих аркушів формату А4.

Виконана реферативна робота повинна продемонструвати наявність навичок у студента щодо самостійного пошуку та опрацювання джерельної бази з обраної теми. З цією метою студент має знайти, ознайомитись і використати кілька наукових, навчальних і науково-методичних публікацій, в яких висвітлюються ті чи інші аспекти обраної теми. До таких джерел належать, по-перше, наукові публікації, по-друге, навчальна література, по-третє, методично-довідкова література.

У вступі автор аргументує вибір теми, вказує на її важливість, актуальність теми. Основна частина реферативної роботи складається з відповідних розділів. Назва будь-якого розділу основної частини не повинна повторювати назву теми роботи. Висновки робляться щодо кожного з розділів основної частини, а також уза-

16. Закон України “Про збір на обов’язкове соціальне страхування” (1996).
17. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” (1996).
18. *Збірник* матеріалів на допомогу спеціалістам центрів ССМ / За матеріалами обл. навч. семінару-практикуму “Соціально-психологічна робота з жінками та молодими сім’ями, як базовий напрямок в роботі ЦССМ”. 24–26 вересня 1997 р. — Полтава, 1997. — 62 с.
19. *Зверева І. Д.* Соціально-педагогічна робота з дітьми і молоддю в Україні: теорія і практика: Монографія. — К., 1998. — 333 с.
20. *История социальной педагогики: Становление и развитие зарубежной социальной педагогики: Учеб. для студ. вузов / В. И. Беляев, Т. А. Дубровская и др. — М.: Гардарики, 2003. — 255 с.*
21. *Кадровое обеспечение социальных служб: состояние и перспективы развития. — М., 1997.*
22. *Конвенція* про права дитини від 20.11.89 № 44 / 25 (Прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією Генеральної Асамблеї ООН): Постанова Верховної Ради України “Про ратифікацію Конвенції про права дитини” від 27.09.91 № 789-ХІІ.
23. *Концепція* спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні: найближчі роки та перспективи. — К., 1996. — 16 с.
24. *Концепція* формування світогляду громадянина України // Освіта. 20 листоп. 1996 р. — С. 8–9.
25. *Мюллендер Одрі, Дейв Уорд.* Самокерована групова робота: діяльність користувачів з метою наснаження. — Амстердам–Київ, 1996 — 127 с.
26. *Національна* програма планування сім’ї: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.95 № 736.
27. *Основы социальной работы: Учеб. для студ. вузов / П. Д. Павленок, А. А. Акламова и др. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 394 с.*
28. *Осьмак Л.* Профілактика асоціальних форм самоствердження підлітків // Рідна шк. — 1997. — № 3–4. — С. 37–40.
29. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 27.01.92 № 31.
30. *Селевко Г., Селевко А.* Технологи соціально-педагогической работы // Социальная педагогика. — 2003. — № 1,2.

20. Система соціальної роботи відомчого підпорядкування і недержавні організації соціальної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія.* — К.: УДСССМ, 2001. — 334.
2. *Актуальні аспекти соціальної роботи з девіантною молоддю: Метод. посіб.* — Донецьк, 1996. — 112 с.
3. *Антология социальной работы.* — М., 1994 — 1995. — Т. 1–3.
4. *Арнольдов А. И.* Социальная педагогика и культурология: сотрудничество наук. — М.: Изд-во АСОПиР РФ, 1996. — 28 с.
5. *Ахмерова Н. М.* Личностно-деятельностный подход к контекстному обучению социального педагога // Педагогика. — 2003. — № 5. — С. 55–60.
6. *Бібліографія до теми: “Права людини в Україні”* // Бібліографічний список. — Вип. № 99 (110).
7. *Блауберг И. В., Юдин З. Г.* Становление и сущность системного подхода. — М.: Наука, 1973. — 270 с.
8. *Бочарова В. Г.* Социальная педагогика: диалог науки и практики // Педагогика. — 2003. — № 9. — С. 3–8.
9. *Бурая Н. П.* Соціальна робота: Навч. посіб. — Харків: Ун-т внутрішніх справ, 1996. — 104 с.
10. *Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей від 30.09.90* (Прийнята на Всесвітній зустрічі на вищому рівні в інтересах дітей, яка відбулася в ООН в Нью-Йорку).
11. *Головаха Е. И., Панина Н. В.* Гуманізм і духовність у контексті культури. — Дрогобич, 1995. — Кн. II. — 260 с.
12. *Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”.*
13. *Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”.*
14. *Закон України “Про запобігання захворювання на СНІД та соціальний захист населення”.*
15. *Закон України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування” (1996).*

гальнення і можливі шляхи розв’язання проблем, розглянутих в основній частині дослідження.

Список використаних джерел (не менше 10 джерел) включає бібліографічний опис усіх опрацьованих і використаних автором у цій роботі джерел інформації.

Написання контрольної роботи передбачає:

- вибір теми із запропонованого переліку;
- вивчення рекомендованої літератури та добір матеріалу;
- упорядкування літератури відповідно до пунктів плану;
- у вступній частині роботи слід обґрунтувати актуальність теми, чітко сформулювати мету роботи;
- у логічній послідовності висвітлити кожне з питань плану;
- робота завершується загальним висновком з теми роботи;
- до роботи додається список використаної літератури;
- обсяг роботи повинен становити до 15 сторінок формату А4.

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота — це форма організації навчальної роботи викладача зі студентами, яка здійснюється шляхом створення необхідних умов для виявлення та розвитку індивідуальних особливостей студента на основі особистісно-діяльнісного підходу. Ця робота проводиться з метою посилення мотивації студентів до пізнавальної діяльності й спрямування її в необхідне русло.

Індивідуально-консультативна робота (ІКР) проводиться, зазвичай, у вигляді індивідуальних занять і консультацій. Індивідуальні заняття проводяться зі студентами з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних творчих здібностей. Індивідуальні заняття можуть проводитися у формі діалогу з різних навчальних проблем, евристичної бесіди, тренінгу, перевірки виконання завдань з СРС.

Консультація — це одна з форм організації навчального процесу, що проводиться з метою отримання студентом відповіді на окремі теоретичні чи практичні питання та для пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Індивідуально-консультативна робота з дисципліни “Соціальна політика” здійснюється шляхом проведення періодичних індивідуальних занять з окремими студентами з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку творчих здібностей, а також консуль-

тацій, на яких студенти мають можливість отримати відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Індивідуальні завдання виконуються студентами у формі доповідей, реферативних виступів стосовно викладення новітньої інформації.

Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань

Оцінювання знань студентів з дисципліни “Соціальна політика” здійснюється на основі результатів поточного контролю та заліку чи іспиту.

Об’єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни “Соціальна політика” різного характеру та рівня складності, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю на заліку або іспиті.

Об’єктом оцінювання знань студентів у процесі поточного контролю є:

- систематичність, активність та змістовність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу на семінарських заняттях;
- рівень виконання модульних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у традиційну 4-бальну шкалу в такому порядку:

Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
88–100	5 (відмінно)
71–87	4 (добре)
50–70	3 (задовільно)
0–49	2 (незадовільно)

Реферати оцінюються від 0 до 40 балів:

- у 40 балів оцінюється реферат, який відповідає вимогам, що ставляться до такого виду письмових робіт, а саме: обґрунтована актуальність проблеми, що досліджується; демонструється вільний виклад проблеми; поєднано теоретичний матеріал з проблемами сучасного суспільства; є висновки (як по кожному питанню, так і за-

5. Проблеми розвитку соціальних служб на рівнях відомчого упорядкування.

Література: основна [2; 4; 7; 9; 12–14; 21–23; 31; 32];
додаткова [41; 43; 44; 46; 47; 50; 51]

Тематика контрольних робіт

1. Сутність, мета, предмет і завдання соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства.
2. Загальні протиріччя соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.
3. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України.
4. Роль міжнародних стандартів в удосконаленні соціальної роботи.
5. Нові парадигми і поняття та категорії соціальної роботи.
6. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні.
7. Особливості державної і релігійної філософії в розвитку системи соціальної роботи різних типів суспільств.
8. Комплексний характер наукової парадигми соціальної роботи.
9. Ціннісні орієнтації та опора на них в соціальній педагогіці.
10. Вирішення соціальних проблем становлення людини у кризовому суспільстві.
11. Генеза розвитку соціальної роботи в закордонному і вітчизняному досвіді.
12. Проблеми соціальної роботи в установах інтернатного профілю.
13. Психологічні особливості в роботі соціального працівника: готовність до взаємодії з клієнтом.
14. Основні завдання соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства.
15. Загальні протиріччя соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.
16. Види Конституційних гарантій на соціальний захист громадян України.
17. Модель функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній системі упорядкування.
18. Складові організаційної побудови діяльності та взаємодії служб соціальної роботи.
19. Основні функції сучасних соціальних служб адресної допомоги.

6. Вимоги до застосування правових засад соціальної роботи в Україні.
7. Централізація і децентралізація служб соціальної роботи.
8. Сучасні теорії соціальної роботи.

Література: основна [1; 3; 5; 6; 8; 9; 11; 12; 16; 17; 22; 31; 32];
додаткова [41; 43; 44; 46; 47; 49; 50; 51]

Тема 10. Проблема вдосконалення професійної діяльності і волонтерського руху в соціальній роботі

Духовно-моральне становлення клієнта і фахівця в соціальній роботі. Проблеми уніфікації Етичного Кодексу соціального працівника. Психологічні особливості в роботі соціального працівника готовність до взаємодії з клієнтом. Психологічні проблеми фахівців соціальної роботи: та проблема “ефекту вигорання”. Проблеми підготовки і управління персоналом в соціальній роботі. Менеджмент в соціальній роботі. Психологічні аспекти керівництва. Стилі ефективного керівництва соціальною роботою. Окремі технології роботи з персоналом із забезпечення професійної відповідальності перед клієнтами соціальної роботи.

Питання для самоконтролю

1. Особливості розвитку соціальних служб в сучасний період.
2. Правовий і психологічний захист соціального працівника.
3. Правові основи здійснення соціальної роботи з різними категоріями клієнтів.
4. Проблеми надання адресної соціальної допомоги клієнтам.
5. Проблеми комунікації в соціальній роботі.
6. Види актуальних конституційних прав.
7. Критерії адаптації зарубіжних програм соціальної роботи.
8. Рівні цінностей соціальної роботи.
9. Гендерний підхід в соціальній роботі.
10. Стилі ефективного керівництва соціальною роботою.

Теми рефератів

1. Ціннісні орієнтації та їх вплив на соціальну педагогіку.
2. Психологічні особливості в роботі соціального працівника готовність до взаємодії з клієнтом.
3. Рівні актуальності соціальної роботи.
4. Роль релігії у формуванні парадигми соціальної роботи.

гальний); автор демонструє глибоке розуміння матеріалу, що використовується;

- у 30 балів оцінюється реферат, який в основному відповідає вимогам, що ставляться до такого виду робіт, але є окремі неточності, недостатньо прослідковується зв'язок теоретичного матеріалу з практикою, відсутня власна оцінка проблеми тощо;
- у 20 балів оцінюється реферат, в якому поверхнево висвітлена проблема, відсутні висновки, немає розуміння зв'язку теорії з практикою, не простежується самостійність в аналізі досліджуваної проблеми;
- реферат, в якому наявна невідповідність питань плану їх змісту, відсутній теоретичний аналіз проблеми, немає ніяких висновків, повністю відсутнє самостійне тлумачення проблеми не зараховується.

Метою самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни “Соціальна політика” є поглиблення і закріплення теоретичних знань і набуття умінь і навичок їх практичного застосування.

У разі виникнення труднощів під час самостійної роботи, або якщо студент не зміг виконати те чи інше завдання з методичних рекомендацій, або у нього виникли запитання, відповіді на які він не знайшов ні в літературних джерелах, ні в інших навчальних матеріалах, він повинен звернутися до викладача.

ЗМІСТ

дисципліни

“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ”

Змістовий модуль І. Сутність теорії і практики соціальної роботи

Тема 1. Становлення соціальної роботи в Україні

Сучасний період розвитку суспільної свідомості характеризується зміщенням акцентів щодо трактування соціальної педагогіки. Її виділення в самостійну галузь знання недоцільне, тому що вся педагогіка є соціальною. Більш цікавим є розгляд соціальної педагогіки як теоретичного базису розвитку практики суспільних відносин і необхідного компонента професійної освіти.

У країнах Заходу соціальний педагог розглядається як професійно підготовлений фахівець в галузі педагогіки відносин у соціумі. Він

сприяє формуванню гуманних, моральних і психологічно комфортних міжособистісних стосунків. Соціальний педагог зосереджує зусилля на виявленні й усуненні причин негативних явищ, забезпечуючи в роботі з конкретною особою або групою людей, якщо змога, превентивну профілактику різних відхилень морального, фізичного, психічного, соціального характеру.

Сучасні протиріччя соціальної політики породжують нові складнощі в соціальному бутті людини, іноді ставлять перед нею завдання, які вона не може вирішити самостійно, іноді людина опиняється на межі виживання. Все це є наслідком глибокої економічної кризи, яку переживає наша країна. Щоб подолати ці явища, соціальна робота має бути провідною ланкою соціальної політики. Сутність, мета, предмет і завдання соціальної роботи в період розбудови незалежного демократичного суспільства в Україні. Загальні протиріччя соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві. Роль законотворчої діяльності у становленні цілісної системи соціальної роботи. Конституційні засади роботи служб соціальної роботи. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України. Проблеми застосування конституційних норм.

Питання для самоконтролю

1. Історичні передумови появи соціальної роботи як виду діяльності.
2. Історичні пам'ятки часів Хрещення Русі, що зберегли факти здійснення благодійних акцій (діянь) тих часів.
3. Вплив розповсюдження християнства на Русі на розвиток і поширення благодійництва.
4. Поступовий розвиток системи і форм суспільного нагляду ("соціальної зневаги") в дореволюційний період.
5. Соціальна робота в післяреволюційний та радянський періоди.
6. Передумови появи соціального забезпечення в СРСР.
7. Роль профспілок та страхування в системі соціального забезпечення за радянських часів.
8. Початок, становлення і розвиток в Україні соціальних служб для молоді.
9. Структура і завдання соціальної служби для молоді.
10. Правове забезпечення роботи соціальних служб для молоді.

соціальної роботи. Роль клієнтів соціальної роботи у розвитку технологій соціальної роботи. Взаємостосунки цільових і операційних технологій соціальної роботи. Проблема впровадження технологій соціальної роботи у відкритому соціальному просторі. Розробка нового змісту інформаційних технологій у відкритому суспільстві. Методологічні основи соціальної роботи. Індивідуальні, групові, масові форми соціальної роботи. Методологічні засади досягнення ефективності соціальної роботи. Міжнародний досвід досягнення ефективності соціальної роботи. Системний підхід застосування інноваційних методів соціальної роботи. Консультативний метод. Телефон довіри. Соціальний супровід і патронаж. Організаційно-методичні засади роботи груп взаємопідтримки.

Питання для самоконтролю

1. Особливості державної і релігійної філософії в розвитку системи соціальної роботи різних типів суспільств.
2. Генеза теорії соціальної роботи у вітчизняній думці від благодійності до доброчинності через стигматизацію.
3. Роль релігії у формуванні парадигми соціальної роботи.
4. Соціетальні чинники соціальної допомоги.
5. Наукові складові соціальної роботи.
6. Модель функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній системі упорядкування.
7. Складові організаційної побудови діяльності та взаємодії служб соціальної роботи.
8. Визначення мети, принципів, категорій, змісту і засобів соціальної допомоги.
9. Особливості генези теорії і практики соціальної роботи в різних типах суспільств.
10. Комплексний характер наукової парадигми соціальної роботи.

Теми рефератів

1. Психологічні особливості в роботі соціального працівника: готовність до взаємодії з клієнтом.
2. Інноваційні підходи в менеджменті соціальної роботи.
3. Проблеми законодавчої і виконавчої влад в соціальній роботі.
4. Принципи розвитку правової бази соціальної роботи.
5. Показники і принципи застосування міжнародних стандартів соціальної роботи.

мога. Сенсифікація і інтеграція в соціальній роботі. Роль державних відомств і установ, недержавних, релігійних, приватних організацій в різні історичні періоди становлення соціальної роботи. Проблеми соціальної роботи в установах інтернатного профілю: пансіонатів для ветеранів війни та праці; будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів; спеціальних будинків-інтернатів; психоневрологічних інтернатів. Забезпечення роботи територіальних центрів роботи з людьми похилого віку і інвалідами.

Питання для самоконтролю

1. Специфіка роботи служб соціальної роботи з людьми похилого віку і інвалідами.
2. Роль соціальної підтримки людей похилого віку в соціально-психологічному кліматі держави в період кризи суспільства.
3. Система соціального забезпечення в Україні і за кордоном.
4. Історія і становлення системи соціального забезпечення в Україні.
5. Забезпечення роботи територіальних центрів роботи з людьми похилого віку і інвалідами.

Теми рефератів

1. Європейський досвід організації соціального забезпечення.
2. Патронажні та волонтерські служби в системі соціального забезпечення.
3. Досвід організації центрів медико-соціальної реабілітації.
4. Сенсифікація та інтеграція в соціальній роботі.
5. Важливість використання досвіду зарубіжних країн для поліпшення соціальної роботи та соціального забезпечення в Україні.

Література: основна [1–4; 7; 9–12; 17; 18; 22; 23; 31; 32];
додаткова [40; 41; 46]

Змістовий модуль III. Актуальні завдання соціальної роботи на сучасному етапі

Тема 9. Проблеми впровадження інноваційних технологій і методів соціальної роботи у відкрите суспільстві

Проблема традиційних і інноваційних технологій в соціальній роботі. Проблема запозичення і адаптації зарубіжних технологій

Теми рефератів

1. Становлення соціальної роботи в Україні. Її форми.
2. Перші спроби і основні засади соціальної роботи в Україні.
3. Початок соціальної роботи окремих соціальних інститутів.
4. Перші спроби професійного підходу до соціальної роботи в Україні.
5. Соціально-психологічні служби та інші підрозділи соціальної роботи на підприємствах, їх значення.
6. Взаємодія з установами та різними соціальними інститутами у процесі соціальної роботи.

Література: основна [1; 3; 6; 7; 11; 12; 22; 23; 31; 32];
додаткова [40; 41; 44; 46; 47]

Тема 2. Проблеми правового забезпечення соціальної роботи в Україні

Забезпечення гуманістичних засад розвитку правової бази соціальної роботи. Роль міжнародних стандартів в удосконаленні соціальної роботи. Конвенції про права людини та права дитини. Норми правового забезпечення соціальної роботи: Закони, Постанови Кабінету Міністрів, підзаконні акти щодо роботи різних видів служб соціальної роботи. Проблеми становлення правових засад соціальної роботи в Україні. Протиріччя правової і професійно-етичної бази в діяльності служб соціальної роботи. Нові парадигми і поняття та категорії соціальної роботи. Стратегія децентралізації служб соціальної роботи. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні. Зміст і завдання законодавчих органів, міністерств, комітетів, керівних установ соціальних служб на державному, регіональному, місцевому рівнях.

Питання для самостійної роботи

1. Проблеми становлення правових засад соціальної роботи в Україні.
2. Нові парадигми і поняття та категорії соціальної роботи.
3. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні.
4. Основні складові системної організації соціальних служб.
5. Особливості державної політики в розвитку системи соціальної роботи різних типів суспільств.

Теми рефератів

1. Генеза теорії соціальної роботи у вітчизняній думці від благодійності до доброчинності.
2. Проблеми ресурсного забезпечення соціальної роботи.
3. Основні функції та правове забезпечення служб соціальної роботи.
4. Соціально-психологічні служби та інші підрозділи соціальної роботи на підприємствах, їх значення.
5. Взаємодія з установами різних соціальних інститутів у процесі соціальної роботи.

Література: основна [1–3; 6; 7; 10–17; 21; 22; 31; 32];
додаткова [44; 47; 49; 50; 52]

Тема 3. Теоретико-методологічні засади та парадигми сучасної соціальної роботи та соціальної педагогіки

Методологічні та історичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи. Історичний та порівняльний методи вивчення досвіду соціальної роботи. Досвід США, Німеччини, Швеції та Іспанії у розвитку та становленні соціальної роботи.

Зарубіжна та вітчизняна парадигми соціальної педагогіки. Колективна та індивідуальна психологія соціальної допомоги. Особливості державної і релігійної філософії в розвитку системи соціальної роботи різних типів суспільств. Генеза теорії соціальної роботи у вітчизняній думці від благодійності до доброчинності через стигматизацію. Роль релігії у формуванні парадигми соціальної роботи. Соціетальні чинники розвитку філософії соціальної допомоги. “Філософія серця” Сковороди у розвитку соціальної роботи в Україні. Роль братств у розвитку підтримки і взаємопідтримки у кризові періоди розвитку України. Значення наукових підходів у розвитку системи доброчинності. Оформлення наукової парадигми соціальної роботи.

Питання для самоконтролю

1. Розвиток соціальної роботи в Україні. Її форми.
2. Соціально-психологічні служби та інші підрозділи соціальної роботи на підприємствах, їх значення.
3. Взаємодія з установами різних соціальних інститутів у процесі соціальної роботи.

Питання для самоконтролю

1. Модель функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній системі упорядкування.
2. Складові організаційної побудови діяльності та взаємодії служб соціальної роботи.
3. Основні функції соціальних служб в пенітенціарних закладах.
4. Система соціальної роботи відомчого підпорядкування і недержавні організації соціальної роботи.
5. Соціальна робота у притулках-сховищах для жінок і дітей-жертв насильства.
6. Умови реабілітації колишніх засуджених.
7. Види польової роботи з колишніми засудженими.
8. Насильство в сім'ї, сутність, типологія вияву.
9. Види польової соціальної роботи і приклади реалізації програм “зниження шкоди”.
10. Типи соціального виховання.

Теми рефератів

1. Наукові засади типологія груп клієнтів соціальної роботи.
2. Види установ та особливості соціальної роботи “інтернатного” профілю.
3. Види сучасних технологій соціальної роботи.
4. Критерії адаптації зарубіжних технологій соціальної роботи до умов України.
5. Розвиток спектра реабілітаційних програм у кризових центрах соціальної допомоги.

Література: основна [1–6; 10; 17; 21; 22; 33];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52]

Тема 8. Практика соціальної роботи з віковими групами клієнтів похилого віку і інвалідами

Клієнти як об'єкти основної уваги в соціальній роботі. Специфіка роботи служб соціальної роботи з людьми похилого віку і інвалідами. Роль соціальної підтримки людей похилого віку в соціально — психологічному кліматі держави в період кризи суспільства. Генеза розвитку соціальної роботи в закордонному і вітчизняному досвіді. Генеза соціальної роботи: благодійність, доброчинність, захист, допо-

Питання для самоконтролю

1. Вимоги до застосування правових засад соціальної роботи в Україні.
2. Централізація і децентралізація служб соціальної роботи.
3. Сучасні теорії соціальної роботи.
4. Соціетальні чинники соціальної допомоги.
5. Вирішення соціальних проблем становлення людини у кризовому суспільстві.
6. Проблеми зайнятості і попередження експлуатації дитячої праці.
7. Вирішення проблеми соціального розвитку дітей в сім'ях.
8. Насильство в сім'ї.
9. Специфіка роботи служб соціальної роботи з людьми похилого віку і інвалідами.

Теми рефератів

1. Проблеми координації щодо соціальної роботи управлінських відомств в Україні.
2. Державні, недержавні та приватні служби соціальної роботи.
3. Розвиток соціальної роботи в установах охорони здоров'я.
4. Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблеми наркоманії та ВІЛ/СНІД.
5. Профілактична функція служб соціальної роботи.
6. Основні складові системної організації соціальних служб.

Література: основна [1; 2; 5; 10; 12; 18; 34];
додаткова [40–42; 44; 46; 49; 50]

Тема 7. Сучасні соціальні технології в соціальній роботі

Розвиток спектра реабілітаційних програм у кризових центрах соціальної допомоги, притулках-сховищах для жінок і дітей — жертв насильства. Соціальна робота в пенітенціарних закладах. Методи польової роботи з ін'єкційними споживачами наркотиків. Організаційно-правові проблеми забезпечення превентивної роботи у стратегії “зниження шкоди”.

Розвиток волонтерського руху і недержавного сектору соціальної роботи. Ресурсне забезпечення актуальних напрямів соціальної роботи.

Теми рефератів

1. Зарубіжна та вітчизняна парадигми соціальної педагогіки.
2. Методичні та історичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи.
3. Взаємодія соціальних служб на адміністративно-територіальних рівнях.
4. Сучасні протиріччя соціальної політики.
5. Соціальна робота як функція соціальної політики.
6. Основні завдання соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства. Загальні протиріччя соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.

Література: основна [1–4; 6; 7; 10–12; 22; 23; 31; 32];
додаткова [40; 44; 46; 47; 49; 50; 52]

Тема 4. Проблема становлення теорії соціальної роботи як наукової діяльності

Визначення мети, принципів, категорій, змісту і засобів соціальної допомоги в генезі становлення теорії і практики соціальної роботи в різних типах суспільств. Комплексний характер наукової парадигми соціальної педагогіки. Інтегративні основи соціальної роботи. Значення філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної, правової складових у розвитку системного підходу до викладання соціальної педагогіки. Тенденції орієнтації на загальнолюдські цінності в соціальній роботі. Значення структури цінностей в соціальній педагогіці. Наукові аспекти розробки інноваційних технологій: діагностика, прогностика; превенція, корекція, терапія; реабілітація, самоефективність. Принципи інтегративного та системного підходів у соціальній педагогіці. Самоефективність як нова парадигма соціальної педагогіки.

Питання для самоконтролю

1. Визначення мети, принципів, категорій, змісту і засобів соціальної допомоги в генезі становлення теорії і практики соціальної роботи в різних типах суспільств.
2. Комплексний характер наукової парадигми соціальної роботи.
3. Значення філософської та релігійної складової у розвитку системного підходу до соціальної роботи.
4. Нові парадигми і поняття та категорії соціальної роботи.
5. Значення педагогічної та психологічної складових у розвитку системного підходу до соціальної роботи.

6. Значення соціологічної та правової складових у розвитку системного підходу до соціальної роботи.

Теми рефератів

1. Види сучасних технологій соціальної роботи.
2. Критерії адаптації зарубіжних технологій соціальної роботи до умов України.
3. Менеджмент в соціальній роботі. Зарубіжний досвід.
4. Функції менеджменту в соціальній роботі в США.
5. Розвиток соціальної роботи в Німеччині.
6. Основні функції служб соціальної роботи.
7. Основні складові системної організації соціальних служб.

Література: основна [1–7; 11; 12; 22; 23; 32];
додаткова [40; 41; 44; 47; 49; 50; 52]

Змістовий модуль II. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи у кризовому суспільстві

Тема 5. Проблема розбудови системи соціальних служб в посттоталітарному суспільстві

Етапи становлення соціальних служб в Україні. Історичні етапи становлення служб соціальної роботи. Цільове призначення служб соціальної роботи. Моделі розбудови системи служб соціальної роботи. Адміністративна структура соціальних служб. Модель функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній системі упорядкування. Основні проблеми взаємодії служб соціальної роботи. Поняття “відкрите соціальне середовище “Особливості розвитку соціальних служб на рівнях відомчого упорядкування. Складові організаційної побудови діяльності та взаємодії служб соціальної роботи. Основні функції соціальних служб. Місце і роль соціальних служб у системі відомчого підпорядкування і відкритого соціального простору. Проблема ресурсів служб соціальної роботи. Проблеми стандартизації показників і критеріїв ефективної соціальної роботи. Системний характер взаємодії відомств і організацій соціальної роботи у відкритому соціальному середовищі.

Питання для самоконтролю

1. Вирішення соціальних проблем становлення людини у кризовому суспільстві.

2. Проблеми зайнятості і попередження експлуатації дитячої праці.
3. Вирішення проблеми соціального розвитку дітей у сім'ях.
4. Насильство у сім'ї.
5. Специфіка роботи служб соціальної роботи з людьми похилого віку і інвалідами.
6. Роль соціальної підтримки людей похилого віку в соціально-психологічному кліматі держави в період кризи суспільства.

Теми рефератів

1. Соціальна робота як система.
2. Історичний та порівняльний методи вивчення досвіду соціальної роботи.
3. Етапи становлення системи соціальних служб в незалежній Україні.
4. Основні завдання соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства.
5. Загальні протиріччя соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.

Література: основна [1; 2; 4; 5; 7; 11–13; 16; 17; 22; 23; 31; 32];
додаткова [34; 36; 40; 41; 46; 59; 52]

Тема 6. Актуальні проблеми теорії і практики соціально-педагогічної діяльності в сучасній Україні

Вирішення соціальних проблем становлення людини у кризовому суспільстві. Проблеми зайнятості і попередження експлуатації дитячої праці. Розвиток соціальної роботи в установах охорони здоров'я. Вирішення проблеми соціального розвитку дітей у сім'ях. Підвищення рівня компетентності спеціальних груп клієнтів. Розвиток самоефективності. Забезпечення умов підвищення ролі сім'ї у соціальному становленні дитини. Дитяча занедбаність. Насильство в сім'ї. Види насильства: психологічне, фізичне. Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблеми наркоманії, ВІЛ/СНІД та хвороб, що передаються статевим шляхом (ХПСШ). Стратегії превенції соціально небезпечних хвороб в соціальній роботі. Стигматизація людини з соціально небезпечними хворобами. Становлення системи превентивної роботи і розвиток центрів соціальної роботи в сільській місцевості.